

22 באוקטובר 2023, ז' מרחשוון ה'תשפ"ד

לכבוד:

חברי ועדת הפנים

כנסת ישראל.

ירושלים

נייר עמדה מטעם תנועה ישראלית (ע"ר)
תקצוב כלל הרשויות מקומיות בעת לחימה

בחלוף כשבועיים מתחילת המלחמה והאסון שפקד את יישובי הדרום והמדינה כולה, המדינה עדיין לא הקצתה כספים ייעודיים לשיקום הערים והיישובים ולתפקוד השוטף של כלל הרשויות המקומיות בימי הלחימה. הרשויות המקומיות בדרום מנסות להתאושש מהמכה הקשה שנחתה עליהן, ובמקביל הן עסוקות בהמשך ההגנה על התושבים בערים וביישובים בימי הלחימה. פרט ליישובי הדרום, רשויות מקומיות ברחבי הארץ מתמודדות עם ירי טילים, קליטת מפונים מהדרום ודאגה לכל צרכיהם הפיזיים והנפשיים. בנוסף לכך יישובים באזור הצפון מתמודדים עם אתגרים הקשורים לשינוי המציאות שייצרה המלחמה אשר מייצרות עלויות תקציביות רבות, לרבות פינוי של עשרות יישובים.

1. כפי שעולה מדיוני ועדת הפנים מיום 16.10.2023, התקציבים שהוצהר כי הועברו לרשויות המקומיות המדוממות והפצועות, ברובם **אינם תקציבים חדשים ייעודיים**, אלא מדובר בפתיחת קרנות שונות, שהכספים בהן נאספו לאורך השנים מידי הרשויות המקומיות ובכספי מענקי איזון שמיועדים ממילא לרשויות המקומיות.

2. גורם ההפתעה במלחמה הנוכחית והאופן שבו תפקדו הרשויות המקומיות מלמדים אותנו פעם נוספת כי הרשויות הן אלו שיכולות לתת מענה מותאם לצורכי התושבים בזמן המהיר ביותר. משכך, על הממשלה להגדיל את האוטונומיה הכלכלית של הרשויות המקומיות בכדי שיוכלו להתמודד עם האתגרים ארוכי הטווח של השלכות הלחימה באמצעים הבאים:

א. **מענקי איזון:** הגדלת מענקי האיזון, שהינם תקציבים לא ייעודיים של הרשויות, באופן שוטף. הגדלת מענקי האיזון ללא ייעוד הכספים מראש, תהווה ביזור תקציבי שישתת את הרשויות בזמן שגרה ובזמן חירום, בהתאם לצורכי השעה ובמינימום בירוקרטיה.¹

ב. **הקדמת העברות תקציבים ופתיחת קרנות ממשלה:** פתיחת קרנות הממשלה השונות המיועדות לרשויות המקומיות והאצת העברת כספים שמקורם בהחלטות ממשלה שונות כגון קרן הארנונה וקרן הניקיון, והשבת הכספים שנלקחו על ידי משרד האוצר לשימושים אחרים.

ג. **יצירת מתווה מוסכם עם ראשי רשויות כחבילות פיצוי:** פנייה לכלל ראשי הרשויות שנפגעו באופן ישיר ומידי כתוצאה מהלחימה, כגון רשויות קולטות מפונים. על פי הערכות נכון להיום כ-40 אלף פונו מיישובי הדרום וכ-61 אלף פונו מיישובי הצפון. אך מספרים אלו ודאי מאמירים משעה שמדובר בלבד בתושבים שקיבלו הודעת פינוי רשמית. משכך, יש לקרוא לראשי הרשויות לכמת את הוצאותיהן העודפות בסיוע בעת הלחימה, ולגבש מתווה פיצויים בהתאם לדרישותיהם לטווח הארוך בימי הלחימה שעוד צפויים.

עיקר הרשויות שפוננו: מ"א אשכול, מ"א שער הנגב, מ"א שדות הנגב, מ"א חוף אשקלון, שדרות, אשקלון, עיג'ר, מטולה, שלומי, קריית שמונה, מ"א מבואות חרמון, מ"א מרום הגליל, מ"א הגליל העליון, מ"א מטה אשר, מ"א מעלה יוסף. **עיקר הרשויות הקולטות:** אילת, המועצה האזורית תמר, טבריה, תל אביב, מועצה אזורית חוף השרון, נוף הגליל, חיפה והרצליה.

מקורות תקציביים:

הסטת כספים קואליציוניים העומדים על כ-8 מיליארד שקלים, סגירת משרדי ממשלה שפעילותם פוצלה, יישום החלטות ועדת שראל בעניין הגדלת מענקי האיזון, השבת הכספים שהועברו מקרן הניקיון על ידי משרד האוצר. הכול כפי שיופרט להלן:

תקציבים רשויות מקומיות - דיוני וועדת הפנים:

3. כעולה מדיוני ועדת הפנים והסביבה שהתכנסה ביום 16.10.23 והעולה מההודעה לעיתונות שפרסמה ועדת הפנים והסביבה², העלו ראשי הרשויות מספר בקשות: הגדלת מספר המיגוניות והממ"דים בערים ובאזורים הפתוחים, שחרור כל תשלומי מענקי האיזון לרשויות המקומיות, העברת כספים לרשויות המקומיות שמעוכבים במשרדי הממשלה השונים, סיוע לאוכלוסיות קשישים ונכים, סיוע כלכלי לשירותים

¹ אריאל פינקלשטיין ויובל יעקוב ברטוב, חוות דעת חיזוק האוטונומיה הפיננסית של הרשויות המקומיות, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 5 ינואר 2022, עמ' 6.
² [הודעה לעיתונות - סיוע בזמן מלחמה וועדת הפנים והסביבה 16.10.23](#)

פסיכולוגיים והעברת תקציבים מהתוכנית לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב לטובת הישובים בנגב. חשוב להדגיש כי אלו הם רק הצרכים הראשוניים שיידרשו אליהם ראשי הרשויות.

4. מר שלומי הייזלר, מנכ"ל משרד האוצר הודיע כי הוזרמו כבר כמה עשרות מיליוני שקלים לרשויות בעוטף: "אין חסם תקציבי בסיוע לתושבים בעוטף. אנחנו מזהים בעיה ברשויות הקולטות ואנחנו מתכוונים לשבת על תעריף שיאושר לטובת הרשויות הקולטות".

5. אנו מברכים על כוונתו של מנכ"ל משרד האוצר לגבש מתווה לטובת הרשויות הקולטות, אך צרכי הרשויות הרבים אינם מסתכמים בכך, וממילא העברות תקציביות ממשרדי הממשלה בדמות מענקי איזון וקרנות השונות הן צורך השעה להגדלה משמעותית של ההשתתפות התקציבית של משרדי הממשלה בהגדלת כספי כלל הרשויות, ובהורדת בירוקרטיה מנהלית בקבלת התקציבים האמורים.

מענקי איזון -

6. מתקציב המדינה האחרון שאושר עולה כי אושרו כ-6 וחצי מיליארד שקלים לשנתיים, קרי 3.25 מיליארד שקלים לשנה³, וזאת בניגוד להמלצות הוועדה לבחינת הנוסחה למענקי האיזון משנת 2022 בראשות מיכאל שראל, שקבעה כי יש להגדיל את מענקי האיזון בתוספת של 300 מיליון עד מיליארד שקל לסכומים כיום. אנו קוראים לוועדת הכספים ליישם את מסקנות הוועדה, ובנוסף על כך להגדיל את מענקי האיזון בתוספת גבוהה יותר. מענקי האיזון הינם תקציבים לא ייעודיים שיהוו הזרמת כספים אקוטית עבור הרשויות המקומיות בעת הזו.

קרן הניקיון -

7. ביום שני האחרון, 16.10.2023⁴, אישרה הכנסת תיקון שהגיש המשרד להגנת הסביבה, לחוק שמירת הניקיון באמצעות הוראת שעה; התיקון מאפשר למשרד לתמוך ברשויות מקומיות ואזוריות באשכולות בדירוג חברתי-כלכלי 1-5, כולל רשויות בעוטף, הדרום והצפון, במטרה להסדיר את הטיפול השוטף בפסולת.

8. כידוע, כספי קרן הניקיון הם כספים אשר נאספו מן הרשויות המקומיות ולמען. לאורך השנים, קרן הניקיון של המשרד להגנת הסביבה התגלתה כמקור זמין ונוח, והאוצר דרש לקבל ממנה חצי מיליארד שקלים, על אף שנועדה למטרות סביבתיות. מאז הקמתה צברה הקרן הכנסות של 4.4 מיליארד שקלים, אך עד כה לא נוצלו הכספים כראוי. במהלך השנים הועברו ממנה 1.16 מיליארד שקל לאוצר למרות שכספים אלו יועדו לרשויות המקומיות.

³ פרסום משרד הפנים תקציב 2023-2024 מיום 26.02.2023

⁴ הודעת המשרד להגנת הסביבה מיום 16.10.2023

9. קרי, הכספים שאושרו להעברה לרשויות המקומיות הינם כספים שממילא שייכים לרשויות המקומיות ויועדו להן, ולאורך השנים משרד האוצר השתמש בכספים אלו לשימושים שונים שאינם מיועדים למטרותן המקורית.

העברת כספים רשויות ערביות-

10. בנוסף לכך, גם הכספים שהוקפאו לרשויות הערביות במסגרת התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד 2026, כ-200 מיליון שקלים שממילא יועדו לרשויות, עדיין לא הועברו. גם במקרה זה לא מדובר בהקצאות חדשות עבור הרשויות, אלא בשחרור הקפאה בלבד. מדיוני וועדת הפנים מיום שני האחרון (16.10.2023), עולה כי חלק מן הכספים הועברו לרשויות, אך כפי שהובהר לעיל, לא מדובר בתקציבים חדשים אלא בכספים שיועדו מראש.

11. מדיונים בוועדות הכנסת עולה כי הוצאותיהן של הרשויות המקומיות בכלל הארץ לטובת ההתגייסות למאמץ המלחמתי גבוהות בהרבה מהסכומים שפורטו לעיל. זאת החל מהשיקום לאור האסון הכבד של 7.10 וירי הטילים והרקטות החוזר ונשנה, וכלה בהתגייסות הארצית והסטות המשאבים המקומיים לסיוע כלכלי ברמה חסרת תקדים- לרבות אירוח מפונים ברשויות בפנים הארץ, היערכות מבצעית לאור האיומים הביטחוניים החדשים, וסיוע בתחומים רבים נוספים.

מקורות תקציביים -

12. בטוח הקרוב הסטת כספים קואליציוניים וסגירת משרדי ממשלה בעלי סמכויות מפוצלות –

כפי העולה מפרסומים, על פי ההערכות, יש כמיליארד שקלים בכספים הקואליציוניים שניתן להימנע מלשלם ב-2023, ועוד כ-4-5 מיליארד שקלים שניתן להימנע מלשלם ב-2024. כפי שנכתב במכתב ששוגר ביום 15.10.23 על ידי משרדי עורכי דין הבכירים במשק⁵, שכותרתו "העברת כספים קואליציוניים בעת מלחמה", אנו בתנועה ישראלית מצטרפים לבקשתם להסיט את התקציבים, ומבקשים להפנות כספים אלו לרשויות המקומיות, שכן רק בידן לפתור את המשבר הנוכחי. בנוסף לכך, צורך השעה מורה על סגירת משרדי ממשלה אשר סמכויותיהם כפולות ומהווים כעת נטל על תקציב המדינה.

13. בטוח הרחוק יש לפעול לביזור סמכויות המקומיות והגדלת האוטונומיה הפיסקאלית שלהן:

באמצעות מיסוי: יש לאפשר לרשויות המקומיות לקבוע את תעריפי הארנונה, כאשר השלטון המרכזי יקבע ויאכוף כללים אחידים ופשוטים למדידת שטחי המבנים. **באמצעות נטילת הלוואות:** יש לאפשר לרשויות

⁵ מכתב משרדי עורכי דין בכירים מיום 15.10.2023 העברת כספים קואליציוניים בעת מלחמה

איתנות ויציבות ליטול הלוואות ללא צורך באישור הממשלה, בכפוף לנהלים ברורים שייקבעו בהיבט הפיננסי.

לסיכום,

14. אנו קוראים לחברי ועדת הכספים לפעול מידית לטובת תיקון המצב להגדיל את האוטונומיה הפיננסית של הרשויות המקומיות, ולגבש מתווה פיצוי הולם עבור הרשויות המקומיות שניזוקו באופן ישיר מן הלחימה בהתאם לדרישותיהם. אנו בשעת חירום לאומית שבה הרשויות המקומיות הן החזית בטיפול בעורף. עלינו להתעלות לגודל השעה ולחזק את השלטון המקומי בשעה מאתגרת זו שכמותה מדינת ישראל לא ידעה מזה שנים רבות.

עו"ד מלי טופצ'אשוילי

ראש מחלקת מדיניות

תנועה ישראלית

אנו, תנועה ישראלית (ע"ר), פועלים לחיזוק ההשפעה האזרחית על השלטון המקומי והלאומי על ידי ארגון וליווי תושבים בשטח ברמה המקומית וקידום שינויים מבניים בשיטת הממשל, על ידי הקמת רובדי שלטון וביזור סמכויות לרשויות המקומיות שיאפשרו ייצוג נאמן לכל הקבוצות בחברה הישראלית.*